

M02I.doc

Pripravila: Damjana Pintarič

Premišljevanje božične skrivnosti ob literaturi

BOŽIČNI VEČER (I)

OB LITERATURI (predvsem iz knjige *Božič na Slovenskem*, pa Marko Pavček...), GLASBI in DIAPOZITIVIH

/Lahko v krogu ožje ali širše družine, lahko skupaj s prijatelji in znanci, lahko v okviru župnije ali mladinske skupine.../

Gorijo svečke, glasba orgel s kasete; ko glasba utihne, se začne brati besedilo; če se besedila berejo na glas, je dobro, da jih berejo različni "glasovi".

(violina in flavta: *Ave Marija*)

ZAJAHAJ OSLIČKA, GREVA, SANČO PANSÁ -

*Pohiti, kajti dolga pot
naju čaka. Človeška srca so
daleč in težko bova obrisala
prah z njih. Preglasno vpijejo
njihova usta, da bi slišali
šepet srca. Toda, Sančo,
zakaj ni slišati riganja
tvojega oslička? Zakaj
si ne žvižgaš
veselih pesmi?
Sančo?*

*Nocoj, nocoj skrivnosti cvetó:
vse zvezde so kelih zlati,
ki lijejo mir na zemljó.*

*Nocoj, nocoj skrivnosti cvetó:
čez polja snežena in skozi gozdove
duh božji plove.*

*Človek, moj človek, kako je s teboj
to noč nocoj?*

(Violina in flavta: *Sveta noč*, nato kakšen ustrezen diapozitiv in s kasete tiho predvajanje zvonov - tudi med branjem besedila)

Spokojna tišina adventnega časa! Blažilne mračine poslavljajočega se leta! Zdaj, ko se drevesa pod oknom odevajo v prosojno megló, ko narava zadržuje dih, ko studenec obstoji v zamrznjenosti, zaskovika kot sova opomin: dober in slab. Na stare bolečine pada sneg desetletij ... Ni čudno, da jih skušamo utišati ... Iz mračin mladosti šepeta veselje. Kot sveže vejice božičnega drevesa zeleni v naš sedanji čas in prostor. Stari cerkveni zvoniki spet ožive. Iz temé se izluščijo obrisi domačih hiš, obrazi dragih, ki so že dolgo na oni strani doline. Sneg zaškropa pod čvrstim korakom mojega deda, ko si s skrivnostnim leskom v očeh ogleduje smrečico v gozdu, ki jo bo posekal. Trenutek za tem se vijoličasto čarobno zasvetijo koti sobe, ki je ni več. Smreka je sedaj imenitno božično drevo, polno leska in skrivnostnega zvena.

Če natančno prisluhnete, boste zaslišali (zvok zvonov s kasete naj bo tu glasnejši) utrip tistega daljnega časa, udarce drobnega kemblja ob pojočo kovino, božični zvon, ki nikoli ne utihne. Videli boste darove tistih, ki jih ni več, in tistih, ki bodo prišli. Dva tisoč let božiča bo žarelo od severa do juga. Sonce bo vrglo skopo luč skozi zaledenelo šipo. Vse je v temi. Stare hiše so razvaline, čez poti mladosti raste plevel, otroška soba je utonila v temi, dedov gozd je izgubljen - in vendar nas vse dohiti. Ko korakaš nazaj, te odžene naprej. Ko sanjaš daljne božične sanje, greš po stopnicah navzgor,

tako visoko, kot si se vzpenjal tedaj, ko si bil otrok. Četudi morda vse mine, ljubezen in dobrota ostaneta. Že v otroštvu smo ju srečali. Ob božičnih večerih smo ju doživeli z dvojno močjo. Ta spomin, povezan z mislijo na naše drage, je kot pristrčno božično darilo. Studenec je obstal v zamrznjenosti, dokler ne bo v topli pomladi prerojeno drl v ozelenelo dolino, in čez vso zemljo bo sijala tista božična luč, ki zlomi osamljenost in blešči kot večno življenje.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Sredi teh neskončnih bojov in vsega hudega, ki ga je zagrešil v nebo vpijoči greh poboja, se zasveti tu pa tam iskra kot spomin iz daljne človeške mladosti: prazniki. In ni več tistega bleska na njih, ker je človek oskrunjen in v dno blata povaljan, tak, da se sebi gnusi. Zato jih gleda le kot daljne znance in ne more več najti prave zveze med seboj in med njimi; odkrita beseda ljubezni ne gre z jezika, lepa pesem se ne dotakne srca.

Kakor družina so, v kateri umrje en član, ki je vezal vse druge skupaj. Razvezana je na vekomaj in kot drobci begajo vsi in se ne morejo nikoli več najti. In če se slučajno dobé za hip, ne strnejo se nikoli več. Njih razmerje enega do drugega je vse drugačno; kakšno, ne morem popisati. Tako je tudi z božičem danes ... Božični zvonovi (zvok zvonov s kasete naj bo tu glasnejši) vabijo vse člane ene družine, da se vsaj za hip povrnejo k domačemu ognjišču, da se pozdravijo, da si pogledajo v oči in povedó, koliko umazanosti je svet natresel vanje, da so si odkriti in si povedó vse, tudi najtežje; ta dan je za človeka dan obsodbe samega sebe in vseh.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Leta, ko smo s hrepenenjem šteli minute, a težkih dni ni bilo konca. Stradali smo, kleli smo, zmrzovali smo. Podili so nas iz kraja v kraj. Vse poti v preteklosti, vse steze do skrivnostnih lepot praznikov, vse niti, ki so vodile do blagih čustev srca, so bile pretrgane. Smeli smo se divje krohotati, se norčevati iz svetih spominov, biti svinje in psi, a nismo smeli imeti nežne roke in ljubečega pogleda. Vse smo opljuvali s svojo poželjivo mislijo in besedo, kar je doseglo oko. Še med seboj smo se ujedali. In potem je prišel božič. Vsi smo vedeli zanj. Nihče ga ni omenil, a smo ga začutili kot dih pomladi, kot nežen vonj je legal na srca. Svinja se je potuhnila, oko se je sramežljivo povесilo, molk se je zapredel v vrste, ki so se premikale brez konca. Bili smo zatopljeni v misli, gledali smo pod noge, kakor da štejemo korake.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Kaj, kje, kako? Saj sem vendar sam in ni nikogar ne tu ne tam, ne človeka ne luči.

Nikogar. Nikogar.

Sam.

Odprl sem okno: nikjer ni snega. Ne na gmajni ne v poljih ne v hribih. In vendar je božič.

Luči so po hišah, v hišah ljudje - samo jaz sem sam. Le siva cesta je sama in črno drevo.

Vračal sem se nekoč. Tudi takrat so bile luči povsod, le v eni hiši je ni bilo.

Danes sva z lučjo samá.

Odprl sem okno. Zvezde, drobne in zlate, bežijo v prijaznem smehljaju preko polja.

Ah, tam je temno pri borih. Ah, tam je tiho. Tam luč in tema, zvezde in noč, sveta tišina. Tam je božič nocoj.

(Violina in flavta: Sveta noč; nov diapozitiv in naprej zvonovi)

O noč neizmerne sladkosti! Kolikor je src po slovenski domovini in po širnem svetu, toliko pesmi ti je pelo. Kolikor je rosnih biserov pomladi na trati zeleni, toliko solza nebeške radosti je izjokalo to noč ljudstvo ob Triglavu, od turških dni pa do danes. Toliko ur v enem letu! Toliko gorja! V teh dremotnih večernih urah so pozabljene skrbi in bridkosti. En večer odtehta breme leta in let. Kapljica nebeškega usmiljenja pogasi strahove, zabriše kesanje, gorje in madeže preteklosti.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Tudi meni je svet in drag božični čas. Kolikor sem okusil grenkobe in kolikor studa - kadar je blizu sveti večer, me prešine sladkó kakor otroka. Pod lučjo, ki prihaja od zgoraj v ta svet, se srečujejo ljudje pozorneje in ljubezniveje, pod to lučjo najde srce pot do srca in bližnji do bližnjega.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Sveta noč, blažena noč ... od kdaj si spočeta, ti skrivnostna noč? Od kdaj pričakovana, od kdaj zaželena, kolikokrat hrepeneče prerokovana - ti sveta noč, blažena noč? Iz vseh duš bednega človeštva so poganjale tvoje kali; v umu modrijanov si se lesketala kot daljna lučka, v srcih pastirjev si brlela. In prišla si. Nebo je zažarelo, zvezde zamigljale, hribočki so se posuli s cvetjem, novi studenčki so privreli iz tal, skozi tiho noč je šlo čudežno, neslišno petje ptičkov, vesoljstvo je od veselja vztrepetal, da se je soha Jupitrova v velikem poganskem mestu zamajala, padla s podstavka in se razbila na kosce. z neba je prihitel kot svetel meteor angel in razodel pastirjem: "Naznanjam vam veliko veselje. Nocoj vam je rojen Zveličar, ki je Kristus Gospod!"

Sveta noč, blažena noč ... skoraj dva tisoč let stara in vedno mlada; velemesta so se sesula v prah, a ti, noč, žariš. Kraljestva so padla, ti vstajaš vsak božič pred nami živa in blagoslovljena. Človeštvo rije in se vije v bojih in bolečinah, ti ljubo prepevaš: Mir ljudem na zemlji, ki so blage volje! Zares, mir v svetu bo ljudem le, če je v njih volja do miru.

Sveta noč, blažena noč ... v zibki si nam bila dodeljena, z nami hodiš, duši te naše trdo življenje, a spet in spet zagoriš v duši kot večna skrivnost, kot goreča ljubezen iz onostranstva - za vse, za vse brez izjeme: za vse verne in maloverne, za vse trudne in obupane, za otroka in za starčka, za mater in za očeta, za domače in izgnance, ki so se raztepli po svetu v boju za vsakdanji kruh.

Sveta noč, blažena noč!

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Tiho in nežno, malone boječe je legla noč na pokrajino, vso deviško velo v snegu. Tako oprezno se je spuščala na zemljo, kakor bi se bala, da se kje neprevidno in trdo ne dotakne kake velike, lepe skrivnosti ter jo ne oskruni. Nemara je že kje v neskončnosti opazila tako veliko skrivnost in vsa se je razvnela nad njo; nemara že od daleč kje gleda tako čudežno krasoto, da se je vsa zagledala in zatopila vanjo. In ob nji je skoraj pozabila, da je čas, da razgrne po širni zemlji svojo vseobsegajočo zaveso. A morda šele išče to veliko skrivnost in ono neizrekljivo krasoto, morda jo šele pričakuje; in v tem skrivnostnem pričakovanju lega na svet tako tiho, polagoma in nežno. Vsa radostna se boji, da bi morda koga užalila, ga razžalostila. Od tod njena nežnost.

(Violina in flavta: Sveta noč; nov diapozitiv in naprej zvonovi)

Božični večer je bil. Božični večer! Zgodnji mrak krije gore in doline; vse je tiho, tako praznično tiho kakor v tisti sveti, blaženi noči, ko se je rodilo rešenje človeštva, ko so peli nebeški angeli pastirjem na paši: "Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem!" S prazničnim belim prtom je pogrnjena zemlja in z jasnega neba se bleščé prijazne zvezde. In iz bližnjega zvonika zadoné božični zvonovi (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) tako milo in ljubko, tako veselo in otožno, tako vabljivo in tolažeče! To niso zemeljski glasovi; iz onega sveta prihajajo, iz daljne, neznane dežele miru, kamor hrepené človeška srca iz solzne doline; mehko se razlegajo po molčeči dobravi in sladko odmevajo v človeškem srcu. Kdor je čul v otroških letih doma te blažene glasove, naj biva onkraj morja, na drugem koncu sveta, naj mu bo srce otrplo v žalostnih skušnjah življenja: ko mu pride sveti večer, tedaj se mu zbudi teh glasov spomin ... blagoslovljeni zvonovi so trkali na zamrzelé šipe. (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) Po gorah so priklile plamenice iz snega in se gibale in hitele ... tako niso nikoli prej ne pozneje vabili zvonovi, tako niso nikoli pele orgle, tako ni nikoli donela pesem kakor božična ...

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Smehljale so se naše gore, smehljale tiho, vedno tožno ... srce mi je nemirno tolklo, duša pa je koprnela po nečem, polna neznane milobe, polna male domovine, polna naših gorá, polna bratov, katere je slutila razsejane kot pridne mravljínčke po onih obronkih, ki so me tako očarljivo vabili! Božič je pred vrati! Kje so tista leta, ko sem se, še kot majhen deček, nezavedno, a vendar tako živo veselil v onih gorah tega praznika, ki kot čarobna vaza razveseljuje pusto zimo? Zvonovi so medtem veselo doneli s hriba. (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) Po vseh kotih in dolinicah je odmevalo. Čarobno! Pomnim: cerkev za hribočkom, zvonik se ne vidi, a vse ozračje doni in trepeče v čudoviti skladnosti glasov, ne da bi vedel, od kod prihajajo. Vaščani gredo po hribu drug za drugim. Vsak ima svojo svetilko. Čudna in krasna procesija, kakršne si ni izmislil noben, še tako dober romanopisec. Vrh hriba se odpira razgled na ostale sosednje vasice. Od vsake se vije dolga in svetla črta proti cerkvici. Od vasice na desni, od vasice na levi, iz srede, od strani, od zadaj, od spredaj - od vseh strani v globokem mraku švigajo, se za hip izgublajo, da kmalu potem nenadno zablestijo

navzgor po našem hribu, dokler se ne strnejo skupaj pred cerkvijo. Magično! Pravcati čar iz devete dežele! Zvonovi slovesno pojejo veličasten božični spev. Tako je bilo tedaj.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Mračilo se je. Zagorski zvonovi so odmevali v tiho, s sneženo odejo pokrito dolino. Neka skrivnostna, praznična tihota, ki tako milo objema zemljana, od dnevnega dela utrujenega, je zavijala naravo v mirno noč. Nad vasjo je plaval mir. Saj je bil sveti večer. Vse nemo strmi, vse je globoko zamišljeno v čudež, ki se godi. in upa polne besede: "Mir ljudem na zemlji!" Vse je v prsi zapeta melodija, ki je ne slišiš z ušesi, ampak jo občutiš s srcem. Napolniš se z vseobsegajočo in vseodpuščajočo ljubeznijo in mirom.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Sneg je naletaval mehko in neslišno, šelesteče, kot bi poslušal globoko večnost; debele snežinke so se lepile na okna nizke bajte, se počasi topile in risale vzdolž vijugaste črte. Zdaj pa zdaj je zažvižgala burja, zdaj pa zdaj je zagrmel sneg na tla in sproščene veje so se kakor jetnikove roke dvignile kvišku, kot bi se hotele zahvaliti za usmiljenje.

V bajti je medlela drobna luč, v kotu pa je temen plamenček ožarjal jaslice. V mahovju so klečali z živimi barvami poslikani pastirčki. Lučka pri jaslicah je pojemala in zdelo se je, da se v trepetu plamenčka premikajo tudi pastirčki. Tudi zvezda repatica je drhtela in se nižala k jaslicam. Peli so do ure, ko je od farne cerkve zazvonilo, zavabilo. (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) Potem so zabredli v ozko gaz, ki sta jo bredla oče in mati.

(Nov diapozitiv, ista glasba zvonov.)

Od vseh strani je zazvonilo, (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) od vzhoda in od zahoda; od neizmernega neba so lile božične pesmi, vrele so iz zimske zemlje. To je bil dan, ko se je rodil Človek, in vsa srca so se odpirala njemu v hvala in ljubezen, vsa srca so zahrepenela k njemu.

Napotila so se k njemu tisočera užaljena, ranjena srca. Vsi ubogi, zaničevani, zavrženi so se napotili, brezkončna procesija je bila. Vsi tisti, ki jih je bilo življenje s trdo pestjo, so odprli trudne oči in so vzdignili ranjene ude, šli so in mu nesli srca naproti. Križani Človek je sprejemal vse, na nikogar ni pozabil, ki se mu je približal, vsem je delil dragocene darove. In bili so mu hvaležni in so zaupali vanj. Dar, ki jim ga je bil podelil, je bil vreden več kot vsa oskrunjena bogastva, ki jih prodaja oskrunjeno življenje za oskrunjena srca. Kogar se je dotaknila njegova usmiljena roka, kogar je blagoslovil njegov pogled, tisti je spregledal, padlo mu je breme z ramena, lahke in poskočne so bile njegove noge. Večni Človek mu je podelil večnost. Kadar so skeleli udarci življenja, je romalo srce k njemu, v deželo utolaženega upanja, pozabljenega trpljenja.

Zazvonili so božični zvonovi (naj se s kasete zaslišijo glasneje zvonovi) od vzhoda in od zahoda in vsepovsod so se dramili ranjeni in zavrženi in so vstajali. Trpljenje je praznovalo veliki praznik upanja in zmagoslavja; utolaženi so bili, ki so spregledali, da vodi čez Kalvarijo cesta v veselo večnost.

Ponosni so bili, ki so vedeli, da so v njem in del njegov, zato ker so bili bičani in s trnjem kronani ... tako so praznovali praznik, ko je nastopil Človek svojo veličastno pot. Ni ga bilo tisto noč ubogega srca, ki bi veselo ne vztrepetal; komaj je razumelo radost, ki je kipela do vrha; komaj se je zavedal zaničevani in zavrženi in bilo mu je kakor v sanjah, ko je slišal tolažilne besede in ko je začutil usmiljeno roko na razgubanem čelu, na ramah, ranjenih od bremena.

Polna solz, krvi in gnusobe je sopla zemlja tam doli, v temi; ali glej, tisto noč je vzplamtelo tisočero in tisočero luči, vzdigali so se brezštevilni plameni, tresli so se in so plapolali in so hrepeneli gor ...

(nato lahko še glasba, na primer kitara, lahko se zapoje Božična noč, kako si sveta in Venite, adoremus Domini in Vije se cesta tja v Betlehem... in za konec še Sveta noč, blažena noč na flavto in violino)
